

THE CRITICAL RECEPTION OF MIRCEA IVĂNESCU'S POETRY IN 2005

Diana DAN

“Petru Maior” University of Târgu-Mureș

Abstract: In the Romanian literature, framing Mircea Ivănescu's poetry in a stream of literature cannot be done accurately. Mircea Ivănescu is a complex poet, which offers a new formula of writing poetry: the games of poetry. Therefore we looked over 2005 to see how is seen his poetry through critical eyes and to find out what is his place in the course of literature.

Keywords: inner reality, reality, intertextualism, common tone, originality.

Anul 2005 aduce un număr redus de articole critice care să evidențieze figura poetului Mircea Ivănescu. Acest lucru se poate observa dacă facem o comparație cu anul 2004. Articolele apărute sunt însă dense, ample, aducând puncte de vedere noi în interpretarea fenomenului mirceaivănescian.

În cele ce urmează vom prezenta aspectele pe care le considerăm a merita a fi evidențiate în acest an. Articolul Ioanei Laslo cu titlul *Călătoria de-o săptămână* readuce, în prim-planul dezbaterilor, volumul *Interviu transfinit* realizat în stil publicistic. Acest articol propune câteva teme diferite de meditație față de ceilalți comentatori care au mai abordat acest subiect. Ioana Laslo amintește de joaca de la care a pornit realizarea acestui interviu, de faptul că începutul și sfârșitul cărții se încadrează simbolic într-o călătorie de o săptămână, despre stilul „ironic–metaforic–paradoxal jucăuș”, manieră în care acest volum se desfășoară.

Poetul, eseistul, traducătorul și criticul Radu Vancu își prezintă articolele scrise într-o manieră accesibilă oricărui tip de cititor, articole care pornesc din frământări interioare, întrebări la care singur încearcă să-și găsească răspuns. Întrebările pe care și le adresează sieși, în primul rând, și în acest timp și cititorului, se referă la opera lui Mircea Ivănescu. În primul rând, vrea să-și rezolve problema legată de postmodernitatea poetului, vizavi de care s-au produs multe interpretări, iar în al doilea rând, este interesat a descoperi dacă este sau nu Mircea Ivănescu un poet discret.

Pentru Ioana Laslo, periplul prin structura *Interviului transfinit* pare a fi o călătorie de o săptămână. Această călătorie începe din momentul ivirii pe lume a poetului, moment marcat de întrebarea pusă de Vasile Avram lui Mircea Ivănescu: „De ce v-ați născut?” și se încheie cu moartea, la nivel simbolic, produsă de încheierea acestui interviu.

Atât momentul genezei, cât și cel al sfârșitului punctează teoria pe care se bazează întregul volum. Începutul și sfârșitul, minciuna și adevărul, realitatea și ficțiunea sunt părți ale aceluiași întreg, fiecare cu definiția sa, pe care Vasile Avram a învățat-o de la Mircea Ivănescu. Precum fiecare obiect își are umbra sa, precum fiecare provocare își are greutatea sa, fiecare aspect literar își are amestecul lui de real și fantastic, de adevăr și minciună, fiecare fiind o umbră a celeilalte, alături alcătuind întregul. Existența individuală a fiecărui aspect este doar o iluzie.

Interviul ia naștere dintr-un joc și se desfășoară asemenea unei călătorii, sub formă de joc. Atât timp cât se păstrează această notă de inocență jocul pare un prilej interesant de petrecere a timpului, în momentul când acest joc devine solemn, Mircea Ivănescu mizează pe cartea retragerii, promițând că va continua exercițiul.

Privit din această perspectivă, volumul propune un final deschis. Registrul în care se încheie acest volum este unul al regretului împletit cu speranța. Regretul pentru faptul că

Mircea Ivănescu a preferat tăcerea, în locul răspunsurilor la care era solicitat, și speranța că va reuși să-și ducă la bun sfârșit acest proiect într-un timp viitor. Fapt care nu s-a concretizat nici mai târziu. Exercițiul început de Vasile Avram oferă o perspectivă, un răspuns, o cheie de interpretare a fenomenului mirceaivănescian, iar cea de a doua parte a întregului, pe care o căutăm, o aflăm în vocea tainică indirect transmisă a scrierilor sale.

Dacă Vasile Avram definește literatura „ca realitate plus ficțiune; adevăr plus minciună”, din perspectiva Ioanei Laslo definim fenomenul mirceaivănescian drept cărți despre el plus „romanul” versurilor sale.

Ioana Laslo precizează că materialul din care este alcătuit acest interviu este unul specific stilului publicistic, cu „întrebări, unele clare, concise”. Întrebările sunt plasate de Vasile Avram poetului, lăsând „sentința” în mâna acestuia. Ceea ce rămâne de precizat este maniera în care percepe Mircea Ivănescu postarea răspunsului. Acest răspuns apare, din perspectiva Ioanei Laslo, drept „o dilatare a întrebării, nicidecum o rezolvare a ei; nu o elucidare a misterului ci o potențare a lui”¹.

Radu Vancu, făcând referire la opera lui Mircea Ivănescu, încearcă a-și explica de ce există o diferență așa de mare între critica de acum, referitoare la receptarea critică a poetului, și cea din anii '60, '70, evidențiind că interpretările din ultimii ani l-au transformat într-un scriitor adulat, fiind numit chiar și Doctor Honoris Causa al Universității din Sibiu, ba l-au transformat chiar într-un poet care se vinde bine, drept pentru care în anul 2004 au apărut trei antologii, la trei edituri diferite.

Primul argument adus este legat de faptul că scriitorii precum Nichita Stănescu, Marin Sorescu, din generația sa, abordează formula „eu sunt x”, o formulă concentrată, centrată pe eul liric, pe când poemele lui Mircea Ivănescu pornesc de la formula „eu fac cutare lucru pe care l-am făcut și alții, dacă nu chiar toată lumea”². Astfel, poetica lui Mircea Ivănescu face trecerea de la omul excepțional spre omul obișnuit, de la retorica eclatanței la retorica discreției, de la „o fi” spre „a face”, notează criticul

Astfel, prin intermediul personajului Mopete, poetul compune o poveste interioară care se desfășoară în spațiul și timpul sufletesc al amintirilor. Acest personaj râde de sine, își enunță defectele. Versurile sunt în așa fel realizate încât în poezia lui Mircea Ivănescu se poate observa împletirea celor trei genuri literare: liric, epic și dramatic.

Marca intertextului și a intertextualității este evidențiată de Mopete, care repetă gesturile omului obișnuit, alături de cuvinte, forme, structuri întregi „ale unor scriitori din spațiul și timpul mai multor literaturi pe care de cele mai multe ori nu îi numește pentru că nu se simte îndreptățit să stea cu ei la masă”.

Pentru critica anilor '60, '70, Mircea Ivănescu aduce un personaj neoriginal și cu o operă neoriginală, nevaloroasă, de aceea nu este integrat în canonul oficial alături de Nichita Stănescu, Marin Sorescu și Nicolae Labiș.

Acest articol demontează această teorie, considerând că Mircea Ivănescu întrunește toate criteriile de care are nevoie un poet pentru a fi numit original. În demonstrația sa, Radu Vancu pornește de la o definiție dată termenului de originalitate literară de către Alexandru George, pe a cărui construcție punctează elementele concrete ale credinței sale.

Radu Vancu consideră că „discreția” i-a făcut în acest caz poetului un deserviciu: „opera lirică a lui Mircea Ivănescu îndeplinea încă de la început cerințele în virtutea cărora congenerii lui au fost admiși în canonul oficial. Dăunătoare i-a fost discreția de care s-a înconjurat într-o vreme când se purta declarativismul și ostentația [...]. Mircea Ivănescu a scris de la început o adâncă, originală și existențial-intertextuală poezie a discreției”³.

¹ Ioana Laslo, *Călătoria de-o săptămână*, în „Vatra”, 2005, nr. 11-12, p. 186

² Radu Vancu, *Mircea Ivănescu, marea poezie a discreției*, în „Transilvania”, 2005, nr. 1-2, p. 40

³ Ibidem, p. 41

O altă întrebare pe care Radu Vancu și-o pune se referă la integrarea lui Mircea Ivănescu într-un curent literar: dacă e sau nu postmodern?

În articolul publicat în revista *Timpul*, *Mircea Ivănescu, poet postmodern?*, Radu Vancu demontează prin contraargumente concrete ipoteza lui Mircea Cărtărescu referitoare la postmodernitatea poetului.

Argumentele aduse de Mircea Cărtărescu referitoare la faptul că Mircea Ivănescu îi pare „în întregime postmodern, definitiv postmodern” sunt luate în răspăr de Radu Vancu: „Ce anume are ea postmodern? În ordinea în care sunt introduse în analiză, următoarele: întoarcerea dinspre tradiționalele zone ale influenței franceze și germane către cele anglo-saxone; biografismul extrem; a tiraniei metaforei și a «umanismului»; biografismul și personalismul structura laxă și nedeterminată; visarea evanescentă și meditația la nimic”⁴.

Despre „întoarcerea dinspre tradiționalele zone de influență franceză și germană către cele anglo-saxone”, Radu Vancu precizează că este doar parțial adevărată, pentru că la Mircea Ivănescu nu se poate vorbi doar de influență anglo-saxonă socotită, cu precădere, în traduceri din limba engleză, ci se resimt influențe și din și în alte limbi. Primul volum tradus a fost cel al lui Henri Perruchot și „nu a încetat să traducă din și chiar să scrie poeme-n franțuzește. Limba franceză e o constantă de lectură și obiect al aluziilor culturale din poemele sale”, notează Radu Vancu. Citindu-l pe Rilke, a învățat tehnica de a rupe versul în orice punct, fără a pierde din energia lirică, consemnează criticul. Tot acesta precizează că în poeziile mirceaivănesciene se regăsesc referințe la Lichtenberg, Thomas Mann iar poetul face traduceri din Kafka, Nietzsche, Musil, Broch, Rilke, din poezii germani, publicate în revista *Transilvania*. Totodată îi sunt cunoscuți și alți scriitori decât cei englezi: Guy Scarpetta, Jean Francois Lyotard, Umberto Eco, Gianni Vattimo.

Despre „biografism extrem” Radu Vancu consideră că nu poate fi vorba, mai ales că despre Mopete nu ne sunt precizate date esențiale, din viața sa socială. Nu știm nici cum este el, cu ce se ocupă, care e locul de muncă, dacă e căsătorit sau dacă are copii. Radu Vancu îl compară cu Henry din *The Dream Song* a lui John Berryman.

Ceea de a treia teză despre „epurarea poeticității lirice tradiționale, a tiraniei metaforei și a umanismului”, realizată prin renunțarea la poeticitatea tradițională și abolirea metaforei, este și ea demontată. Aduce contraargument opinia lui Nicolae Manolescu care precizează că metaforele folosite de Mircea Ivănescu au o splendoare alexandrină, Radu Vancu adăugând: „se poate alcătui o masivă antologie cu remarcabili tropi ivănescieni”. Despre structura versurilor mirceaivănesciene, Radu Vancu precizează faptul că arareori poetul alege a scrie sonete, uneori respectă, iar alteori nu ritmul strict determinat, considerând că urmează fidel, de pildă, metrica bine punctată a celebrei rapsodii a lui Topârceanu.

Ceea din urmă ipoteză demontată se referă la „visarea evanescentă și meditația la nimic”. În acest sens, Radu Vancu observă că în galeria de poezii scrise de Mircea Ivănescu există și se poate observa și gravitatea problematică, „în numeroase poeme ivănesciene, unde vocea eului liric articulează mari întrebări ale existenței. E vorba de acele puține poeme despre care am spus că sunt într-adevăr biografice”⁵.

Consideră că un atribut potrivit pentru lirica mirceaivănesciană este luciditatea, care face trecerea dinspre o imagine spre cealaltă, aspect evidențiat și de Matei Călinescu, care afirmă într-un interviu dat în anul 2003: „Am cunoscut personal și îndeaproape doi mari poeți: pe Nichita Stănescu și pe Mircea Ivănescu. Luciditatea lor poetică este totdeauna uimitoare, în ciuda stărilor psihologice sau corporale prin care treceau”.

Despre gândirea lirică a lui Mircea Ivănescu, Radu Vancu precizează că se axează „pe valorile tari ale modernității” unde faptul că „fiecare poem îl continuă pe celălalt nu înseamnă

⁴ Radu Vancu, *op. cit.*, p. 6

⁵ *Ibidem*, p. 6

că toate sunt la fel de neimportante, ci invers - toate sunt importante, vorbind discret despre înțelesurile majore: moartea, iubirea, poezia, spaima, remușcările, alcoolul cu infernurile și paradisurile lui, sufletul – imponderabile ce dau, paradoxal, greutate vieții”.

Demonstrația lui Radu Vancu este una veridică, credibilă, bine argumentată, făcută din perspectiva unui om profund ancorat în universul poetului și care nu se lasă dus de aparențe. De aceea singura sa dorință este de a prezenta și cealaltă față a lucrurilor, pentru a clarifica situația și a oferi un prilej de meditație asupra acestora.

Radu Vancu își ia rolul justițiarului în serios, pentru a pune lucrurile la locul lor, fiecare unde și-l merită.

1. Bibliografie/References

Interviuri, convorbiri, confesiuni

- Avram, Vasile (2004) *Interviu transfinit. Mircea Ivănescu răspunde la 286 de întrebări ale lui Vasile Avram*, Editura Ecclesia, Nicula, p. 31-32
Studii critice - în volume
- Dicționarul esențial al scriitorilor români (2000) Coord. Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, Editura Albatros, București.
- Vancu, Radu, (2007), *Mircea Ivănescu. Poezia discreției absolute*, Editura Vinea, București
Bibliografia articolelor apărute în periodice
- Laszlo, Ioana, *Călătoria de-o săptămână. [Interviu transfinit: Mircea Ivănescu răspunde la 286 de întrebări ale lui Vasile Avram, Nicula: Ecclesia, 2004]*, în „Vatra”, 32, nr. 11-12, 2005, p. 186-187.
- Vancu, Radu, *Mircea Ivănescu, marea poezie a discreției*, în „Transilvania”, 34, nr. 1-2, 2005, p. 38-41.
- Ștefănescu, Alex, *Alți doi poeți*, în „Convorbiri literare”, 138, nr. 9, 2005, p. 16-17.
- Vancu, Radu, *Mircea Ivănescu, poet postmodern*, în „Timpul”, 6, nr. 2, 2005, p. 6.

The research presented in this paper was supported by the European Social Fund under the responsibility of the Managing Authority for the Sectoral Operational Programme for Human Resources Development , as part of the grant POSDRU/159/1.5/S/133652.